

LES MONEDES DE TARRAGONA

(Addenda Primera)

Quan vàrem publicar el llibre “Les Monedes de Tarragona”, érem plenament conscients que el nostre treball no havia finalitzat. Les possibles aparicions posteriors de monedes de la nostra ceca, ens obligava d’alguna manera a proseguir en la tasca laboriosa i pacient d’enriquir el monetari de la nostra ciutat.

Així doncs, i mercès a l’ajut inestimable i generós dels nostres col·laboradors hem pogut recollir suficients dades per a poder ampliar de forma significativa el nostre corpus. D’aquesta manera podem publicar aquesta primera addenda que fa possible la posada al dia del patrimoni numismàtic tarragoní.

L’ordre que seguiran les noves aportacions, tant d’aquesta, com de les posteriors que puguin arribar, serà el mateix que el que iniciarem en el nostre llibre ja esmentat; és a dir, una cronologia de períodes d’encunyació, i dintre d’aquests, seguint les diverses emissions monetàries (en les quals inclourem la nova moneda), en el mateix grup de numeració.

Tanmateix, cal remarcar, que les publicacions de les nostres addendes, estaran fonamentades en dos aspectes essencials; en primer lloc, l’aspecte novedós o desconegut, i en segon lloc, l’acceptació d’aquelles monedes que encara que hagin estat publicades, siguin de diferents encunys. Aquestes apreciacions, ens permetran en un futur la possibilitat d’establir el número d’encunys de cada sèrie, per així podernos apropar al volum de l’emissió.

Una vegada establerta la línia de treball, cal de forma genèrica, reflexionar sobre els períodes dels quals aportem novetats.

En el període romà republicà de llegenda ibèrica, les nou monedes incorporades, tret de la n° 17 que ens convida a la reflexió, i la n° 43, que clarament es presenta en un mòdul diferent, tenen un matís general de varietats d’encuny.

En el conjunt de les monedes contramarcades d'aquest període esmentat, les tres que aportem, tenen caràcter novedós, puix fins i tot el resellament de palma era fins ara desconegut per nosaltres.

Al endinçar-nos en el període purament romà, trobem que les monedes d'August i Tiberi són variants d'encuny, i al mateix temps de llegenda. Aquestes dues condicions, si més no, les fan més interessants donat el difícil estat de conservació en que acostumen a trobar-se.

De Galba tenim un auri i dos denaris que són variants d'encuny; d'un dels denaris hi aportem la fotografia que hem aconseguit, encara que la descripció ja fou publicada en el nostre llibre.

Un punt i apart mereix el nostre comentari respecte a les monedes visigodes. Tarragona és bàsicament una ciutat d'arrels romanes, sens dubte, però aquest fet mai pot fer-nos oblidar la important contribució d'altres èpoques posteriors en el nostre patrimoni. Això es confirma, quan de l'oblit, surten noves i interessants dades del període visigòtic. Avui podem aportar tres nous exemplars, un trient de Liuva II, d'extraordinària raresa i dos de Suíntila que ens mostren un tipus nou als ja publicats.

Recentment, el doctor Miquel Crusafont i Sabater en la seva obra "El Sistema Monetario Visigodo: cobre i oro"², ha donat a conèixer l'existència d'una sèrie monetària visigoda en coure. Aquest fet novedós i exemplar, ens mostra encunyacions als tallers de Sevilla, Mèrida, Toledo i Cordova, però tal com ell ens diu, la caracterització de tipus i tallers podria ampliar-se en el futur. Aquest fet podria fer-nos pensar que la nostra ceca, prou important en acunyacions de trients d'or, també podria incloure en el monetari de coure. Caldrà doncs restar amatents a aquesta possibilitat.

En l'apartat de pallofes, incorporem un interessant exemplar de plom inèdit amb la TAU.

Per finalitzar, dins el període contemporani tenim unes novetats de tres i sis quarts de 1810-11 amb marcat aspecte de variants d'encuny.

PERÍODE ROMÀ REPUBLICÀ AMB LLEGENDA IBÈRICA

Nº 13 Dintre del període esmentat que recull les emissions amb Ke Antiga (inici del segle II aC) es troben els denaris de KeSE amb diverses formes d'encuny. En el que presentem³, es pot observar en el seu anvers el cap d'home amb un adornament que li travessa l'orella, i que pel seu art i bellesa podem situar-lo en un dels primers encunys de l'emissió.

2. CRUSAFONT I SABATER, Miquel: *El sistema monetario visigodo: cobre i oro*. Barcelona-Madrid, 1994.

3. Arxiu de l'autor.

Nº 17 Un dubte ens planteja aquesta variant de semis⁴. El seu lloc evidentment sembla ser el del nostre inventari 17 i que deduïm per la manca de símbol darrera el cap masculí de l'anvers. Tanmateix no porta corona de llorer com el Nº 3, i pel que fa al revers, el cavall galopant només es troba en dues emissions, la 3 i la 17. Fins aquí tot bé, però la llegenda no es correspon al període d'emissions amb Ke Antiga, sinó en les de Ke Moderna de finals del segle II a principis del segle I aC. (veure emissió Nº 74 de palma de fulles obertes o la Nº 93 del signe epigràfic A).

Existeix també la possibilitat de modificació de llegenda; però, perquè les tres lletres si solament treient l'apèndix de la Ke es pasava d'un període a l'altre?

Amb aquest interrogant, però donant a conèixer una nova variant evident d'encuny, deixarem aquesta recerca per més endavant.

Nº 24 De l'emissió del caduceu, i en l'apartat dels semis, vàrem descriure dues variants a més de la principal; la primera, una varietat de cap més petit en el anvers i la segona, la llegenda es trobava dessota la línia de l'exerg. Totes, però, contemplaven el globus característic entre les potes davanteres del cavall. La que avui presentem⁵, té aquesta variant, es a dir, no porta el globus.

Nº33 Semis⁶ de les primeres emissions de Ke Moderna de la sèrie de TIMO (I). Podem afegir en aquest cas una nova forma de timó a les ja publicades.

Nº 43 Sembla ser, que les emissions d'Espiga foren pensades per als divisors. La manca fins avui, de l'As o unitat, així ens ho fa suposar. En canvi, coneixem el semis i dues variants de quadrants, el de revers de mig pegàs i el del gos. La peça que descrivim en el catàleg d'aquesta publicació, es correspon al tipus de semis, però el seu mòdul i pes són de quadrant⁷. Aquest fet ens fa pensar que la necessitat de divisors en aquell moment hagués conduït a aquesta encunyació excepcional.

Nº 78 As⁸ del signe epigràfic TI. Evidentment es tracta d'un encuny nou als ja publicats. El signe ibèric és completament diferent, i al mateix temps una bona guia per anar incorporant noves traballes.

Nº 82 Semis⁹ del signe epigràfic TA, amb una variant de cap a l'anvers i que podem situar entre el 82.1 i el 82.2 dels ja referenciats.

4. AUREO S.A. Barcelona, lot nº 464, Subhasta: 20-1-95.

5. AUREO S.A. Barcelona, lot nº2395, Subhasta: 19-12-95

6. Arxiu de l'autor.

7. Arxiu de l'autor.

8. Arxiu de l'autor.

9. Arxiu de l'autor.

Nº 88 As¹⁰ del signe KU d'un estil completament diferent en quant a l'efígie de l'anvers, i per tant, un nou encuny de la sèrie.

Nº94 As¹¹ dels signes epigràfics TI.KI, d'un encuny diferent, molt més perceptible en el seu revers, on es pot apreciar que el cavall i genet són d'un altre factura i molt especialment el tipus de llegenda.

CONTRAMARQUES

PUNXÓ CIRCULAR

INVENTARI 69 As¹² del símbol timó amb contramarca de punxó circular

INVENTARI 78-1 As¹³ del símbol epigràfic TI amb contramarca de punxó circular.

PALMA

INVENTARI 74-1 As¹⁴ de símbol palma de fulles obertes, amb una contramarca de palma de cap per avall, fins avui desconeguda.

Hem de remarcar el fet curiós d'una contramarca coincident en el mateix símbol.

PERÍODE ROMÀ

AUGUST (27 aC-14 dC)

Nº2 As¹⁵ de la sèrie del cap d'August a l'anvers i el de Tiberi al revers. En aquesta ocasió en la llegenda del revers observem un punt en comptes de la T a TI CAESAR.

Nº6 Semis¹⁶ de la sèrie de Brau aturat amb revers de Gai i Luci de peu amb escuts, amb una variant de llegenda al revers, on es troba l'acabament GEMI en comptes de GEM.

10. AUREO S.A. Barcelona, lot nº220, Subhasta: 15-12-94

11. AUREO S.A. Barcelona, lot nº221, Subhasta: 15-12-94

12. Arxiu de l'autor.

13. Arxiu de l'autor.

14. Arxiu de l'American Numismatic Society, Nova York, U.S.A.

15. AUREO S.A. Barcelona, lot nº2303, Subhasta 16-4-96.

16. Arxiu de l'autor.

TIBERI (14-37 dC)

Nº12 As¹⁷ de la sèrie de Tiberi amb el revers d'August radiat, encunyat segurament després del 15 dC, amb la variant de llegenda del revers sense C.V.T.

Nº14 As¹⁸ de la sèrie anterior, amb un altra variant a l'acabament de la llegenda del revers amb CTT.

GALBA (68-69 dC)

Nº10 Denari¹⁹ de la sèrie del revers de DIVA AUGUSTA on es pot veure, en aquest nou encuny, la direcció de la llegenda de l'anvers en un altre sentit als ja publicats.

Nº 26 Auri²⁰ de Galba de la sèrie del revers d'Hispania, amb la variant de cap a l'esquerra de l'emperador, respecte al que ja publicàrem (RIC 2. 20)

Nº63 Denari²¹ de Galba que ja publicàrem amb la referència de RIC 2 .62, però que desconeixiem el document gràfic de la peça i que avui aportem.

PERÍODE VISIGOT

LIUVA II 601-603

Nº3 Trient²² d'extraordinària raresa, amb una nova variant de tipus, puix la llegenda del revers comença amb TARR. A més cal afegir, que de la ceca de Tarragona, és el tercer exemplar que nosaltres coneixem d'aquest regnat.

SUÍNTILA 621-631

Nº16 Trient²³ de Suíntila força interessant. A la característica de peça inèdita, cal també tenir en compte un nou tipus dels quatre ja coneguts, doncs en aquest cas, la llegenda del revers comença amb COIV i acaba amb punt.

Nº17 Trient²⁴ de Suíntila. Aquest, com l'anterior, correspon al mateix grup, o

17. Cercle Filatèlic i Numismàtic. Intercanvi social, Juny 1994. Lot nº101, Barcelona.

18. Arxiu de l'autor.

19. Giessener Munzhandlung Dieter Gorny G.M.B.H. München.18-11-94, lot nº 553.

20. X.F.CALICO. Barcelona, lot nº128, Subhasta 14-15/6/93.

21. Giessener Munzhandlung Dieter Gorny G.M.B.H. München.18-11-94, lot 554.

22. AUREO S.A. Barcelona, lot nº209, Subhasta 6-3-96.

23. Arxiu de l'autor.

24. Jesús VICO S.A. Madrid, lot nº153. Subhasta 29-2-96.

sia, al tipus de llegenda de revers que comença amb COIV i acaba en punt; però com es pot apreciar, amb llegendes diferents.

PELLOFES S. XVI-XVII

Nº18 Pellofe²⁵ de la Seu Tarragonina encunyada en plom, i primer exemplar que coneixem en aquest material.

Coneguda és l'existència dels ploms eclesiàstics, que juntament amb les pellofes de llautó, exercien les mateixes funcions, és a dir, el pagament d'una part de les retribucions dels beneficiaris i canonges per l'assistència a les funcions religioses, però que acabaven circulant com a veritables monedes locals. En aquest cas la constant de la TAU, present en un 80% de les conegudes, i l'encunyació incusa com totes elles, són factors de moment determinants per incloure una nova varietat al nostre pellofari.

PERÍODE CONTEMPORANI

FERRAN VII 1808-1833

Nº15 6 QUARTS²⁶ de 1810. En aquest nou encuny, es pot observar en el seu revers, l'escut de Catalunya d'una grandària més pronunciada respecte a les ja publicades.

Nº15 6 QUARTS²⁷ de 1810. Aquesta peça fou subhastada com a falsa d'època, puix presenta una anomalia respecte a d'altres; i és que el gruix de la moneda disminueix ostensiblement en tot el perímetre que recull la llegenda. No obstant nosaltres prenem aquest punt de vista amb certes reserves. De moment, però, recollim la variant.

Nº16 6 QUARTS²⁸ de 1811 batuda a l'època i de fundició.

Nº16 6 QUARTS²⁹ de 1811. Nou encuny, clarament apreciable en la data, entre d'altres detalls.

Nº16 6 QUARTS³⁰ de 1811. Com l'anterior un altre encuny, també ràpidament perceptible en el VI.QUAR, que es pot veure un tant desviat.

25. Arxiu de l'autor.

26. Arxiu de l'autor.

27. AUREO S.A. Barcelona, lot nº1098, Subhasta 17-18/10/95.

28. AUREO S.A. Barcelona, lot nº1101, Subhasta 17-18/10/95.

29. AUREO S.A. Barcelona, lot nº1100, Subhasta 17-18/10/95.

30. Arxiu de l'autor.

Nº18 3 QUARTS ³¹ de 1811. Un dels detalls a observar en les monedes de 3 QUARTS, per a poder-ne establir diferenciacions d'encuny amb rapidesa, és el nombre de perles que envolten l'escut de Catalunya ovalat. En aquest cas en comptabilitzem 36. Les publicades fins ara en tenen 38 (el nº18) i 35 (el 18 variant 1 del nostre inventari).

Nº18 3 QUARTS ³² de 1811. En aquest cas el nombre de perles és de 35, però la diferència d'encuny és notable respecte al nº18 variant 1, ja que tant la corona de sobre l'escut de Catalunya i els III QUAR, evidencien notables diferències.

31. Arxiu de l'autor.

32. Arxiu de l'autor.

CATÀLEG

ANVERS	REVERS	PES/ m.m/ENCUNY
PERIODE ROMÀ REPUBLICÀ AMB LLEGENDA IBÈRICA		
13.Denari.AR. Cap d'home a d. amb collar de punts al coll i adornament a l'orella. Gràfila de punts.	◀◀£ Genet a d. amb clàmide llarga, portant palma a la mà dreta i guiant un segon cavall; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	4,21/18,7/12
17.Semis.AE. Cap d'home a d. amb collar de punts al coll.	◀◀£ Cavall galopant a d.; al dessota llegenda.	7,98/22,6/1
24.Semis.AE. Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera caduceu. Gràfila de punts.	◀◀£ Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Al dessota llegenda sobre línia.(sense glòbul entre les potes davanteres).	7,24/22,6/3
33.Semis.AE. Cap d'home a d., mantell al coll amb fíbula; al darrera timó. Gràfila de punts	◀◀£ Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul. Al dessota llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	4,74/19,2/3.
43.Quadrant(?).AE. Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula, al darrera espiga.	◀◀£ Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul.	2,06/13,7/8
78.As.AE. Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula, al darrera sig- ne ibèric TI.	◀◀£ Genet a d. amb palma a la mà; al dessota llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	10,14/24/3

13

17

24

33

43

78

ANVERS REVERS PES/ m.m/ENCUNY

- 82.Semis.AE. <S E 5,38/19,9/9
 Cap d'home a d.;
 mantell al coll amb
 fíbula; al darrera sig-
 ne ibèric TA. Gràfila
 de punts. Cavall piafant a d. amb les
 regnes soltes; al dessota,
 llegenda sobre línia. Gràfi-
 la lineal.
- 88.As.AE. <S E 9,51/24,9/1
 Cap d'home a d.;
 mantell al coll amb
 fibu la; al darrera sig-
 ne ibèric KU. Gràfila
 de punts. Genet a d.amb palma a la
 mà; al dessota llegenda
 sobre línia. Gràfila lineal.
- 94.As.AE. <S E 7,61/22,9/8
 Cap d'home a d.amb
 mantell al coll; al
 darrera signes ibèrics
 TI.KI. Gràfila de
 Punts. Genet a d.amb palma a la
 mà; al dessota llegenda.

CONTRAMARQUES
 PUNXO CIRCULAR

- As.AE. Inventari n.º.69 <S E 12,55/25,2/3
 Cap d'home a d.;
 mantell al coll amb
 fíbula; al darrera,
 tímó. Contra marca
 de punxó circular. Genet a d. amb palma a la
 mà; al dessota llegenda
 sobre línia.
- As.AE.Inventari n.º.78.1 <S E 11,53/25,9/3
 Cap d'home a d.;
 mantell al coll amb
 fíbula; al darrera, sig-
 ne epigràfic TI. Gràfi-
 la de punts. Contra-
 marca de punxó cir-
 cular. Genet a d. amb palma a la
 mà; al dessota, llegenda
 sobre línia. Gràfila lineal.

PALMA

- As.AE.Inventari n.º.74.1 <S E 9,20/ / .
 Cap d'home a d. amb
 mantell al coll; al
 darrera, palma de
 fulles obertes. Con-
 tramarca de palma. Genet a d. amb palma a la
 mà; al dessota, llegenda
 sobre línia

82

88

94

69

78,1

74,1

PERIODE ROMÀ
AUGUST (27 a.C-14 d.C)

2.As.AE.
 ◊ IMP•CAES•AVG•TR• POT•PON•MAX•P•P• ◊ •I CAESAR ◊ C•V•T•
 Cap llorejat d'August a d. Gràfila de guionets. Cap de Tiberi a d. Gràfila de guionets.

7,91/24,2/3.

6. Semis AE.
 ◊ C•V•T/ → TAR ◊ CAES ◊ ARES → GEMI
 Brau aturat a d.sobre línia, Gràfila de punts. Gai i Luci de peu amb toga i escut. Gràfila de punts.

4,28/18,6/11

TIBERI (14-37 d.C)

12.As.AE.
 ◊ TI•CAESAR•DIVI•AVG•F•AVGVSTVS• ◊ DIVVS•AVGVSTVS•
 Cap de Tiberi llorejat a d. Gràfila de punts. PATER•TAR. Cap radiat d'August a d. Gràfila de punts.

11,59/25,3/9

14.As.AE.
 ◊ TI•CAESAR•DIVI•AVG•F•AVGVSTVS• ◊ DIVVS AVGVSTVS
 Cap de Tiberi llorejat a d. Gràfila de punts. PATER CTT. Cap radiat d'August a l'esq. Gràfila de punts.

8,89/27,5/6.

GALBA (68-69 d.C)

10.Denari.AR
 ◊ GALBA ◊ IMP ◊ DIVA ◊ AVGVSTA
 Cap de Galba llorejat a la d. Globus al final del bust. Livia amb túnica de peu a l'esq.; a la mà d. porta una pàtera i a l'esq. un ceptre llarg.

3,31/ /

26.Auri.AV
 ◊ GALBA ◊ IMP ◊ HISPANIA
 Cap de Galba llorejat a l'esq. Gràfila de punts. Hispània de peu, amb túnica i mirant a esq. a la mà d. porta espigues i roselles i a l'esq. cuirasa i dues llances verticals. Gràfila de punts.

/ /

63.Denari.AR.
 ◊ SER•GALBA•IMP•CAESAR•AVG•P•M•TR•P•.Cap de Galba llorejat a d., globus al final del bust. Gràfila de punts. → SP-QR/ → OB/ → CS
 Corona de lloer fermada per la part superior amb dos estels i una perla. Gràfila de punts.

3,35/ /

PERIODE VISIGOT
LIUVA II (601-603)

3. Trient.AV.
 †D·N·N·LIVVΛRE+ 𐌆 TARR·Cō:ΛIV: 1,45/ /
 Bust frontal. Gràfila de Bust frontal. Gràfila de petits triangles.

SUINTILA (621-631)

TIPUS V (llegenda del revers comença amb COIV i acaba amb punt)

16. Trient.AV.
 †SVINTHILARE + †CōIV:TōTARR• 1,28/20/6.
 Bust frontal. Gràfila de Bust frontal. Gràfila de petits triangles.
17. Trient.AV.
 †SVINTHILAR : †CōIVSTōTARR• 1,43/20/6.
 Bust frontal. Gràfila de Bust frontal. Gràfila de petits triangles.

PELLOFES S. XVI-XVII

18. Pallofa. Incusa de plom.
 Tau dintre del cercle
 linial. 1,23/10,6/

PERIODE CONTEMPORANI
FERRAN VII 1808-1833

- 15- 6.Quarts.AE. 14,02/33/6
 C FERDIN·VII· D HISP·REX· C PRINCIP· D CATHAL·
 ∪ ♠1810 ♠ → VI·QUAR
 Armes reials coronades. Escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota i dintre d'aureola de flors, indicatiu de valor. (Escut de Catalunya més gran)
- 15- 6.Quarts.AE. Falsa d'època? 11,77/32,2/12
 C FERDIN·VII· D HISP·REX· C PRINCIP· D CATHAL·
 ∪ ♠1810 ♠ → VI·QUAR·
 Armes reials coronades. Escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota i dintre d'aureola de flors, indicatiu de valor.

3

16

17

18

15

15

16- 6.Quarts.AE. Fosa. C FERDIN·VII· ∩ HISP·REX· ∩ ✱ 1811. ✱ Armes reials coronades.	C PRINCIP· ∩ CATHAL· → VI·/QUAR Escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota i dintre d'aureola de flors, indicatiu de valor.	13,07/32,7/12
16- 6.Quarts.AE. C FERDIN·VII· ∩ HISP·REX· ∩ ✱ 1811. ✱ Armes reials coronades.	C PRINCIP· ∩ CATHAL· → VI·/QUAR· Escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota i dintre d'aureola de flors, indicatiu de valor.	13,20/32,9/12
16- 6.Quarts.AE. C FERDIN·VII· ∩ HISP·REX· ∩ ✱ 1811. ✱ Armes reials coronades.	C PRINCIP· ∩ CATHAL· → VI·/QUAR· Escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota i dintre d'aureola de flors, indicatiu de valor un tant desviat.	13,31/32,9/12
18- 3.Quarts.AE. C FERDIN·VII· ∩ HISP·REX· ∩ ✱ 1811. ✱ Armes reials coronades.	C PRINCIP· ∩ CATHAL· → III·/QUAR Escut de Catalunya ovalat de quatre barres en camp d'or, voltat de perles (36) i coronat. Al dessota, entre dos rams de flors, indicatiu de valor.	7,18/25,9/12
18- 3.Quarts.AE. C FERDIN·VII· ∩ HISP·REX· ∩ ✱ 1811. ✱ Armes reials coronades.	C PRINCIP· ∩ CATHAL· → III·/QUAR· Escut de Catalunya ovalat de quatre barres en camp d'or, voltat de perles (35) i coronat. Al dessota, entre dos rams de flors, indicatiu de valor.	7,77/26/12

16

16

16

18

18

